

MEHMET EMİN YURDAKUL'UN ADANA GÜNLERİ VE DAĞLILAR HİTABESİ

Mehmet Emin Yurdakul's Adana Days And Address of Dağlılar

Bedri AYDOĞAN¹

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi TDE Bölümü, baydogan@cu.edu.tr, orcid.org/0000-0002-5450-551X

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received: 12.08.2021
Kabul/Accepted: 23.09.2021

DOI:10.20322/littera.982025

Anahtar Kelimeler

Mehmet Emin, Dağlılar hitabesi, Kurtuluş Savaşı'nda Adana, Adana'nın Kurtuluşu.

ÖZ

Çukurova ve Adana çok önemli sanatçılar yetiştirmiş bir coğrafyadır. Türkiye'nin büyük, gelişmiş bir ili olan Adana'ya görevle gelen pek çok sanatçı burada sanatlarını besleyip geliştirmişlerdir. Hatta Adana, hapis ve sürgün edilen sanatçılara da ev sahipliği yapmıştır.

Mehmet Emin Yurdakul, 1921 yılı Nisan'ında Anadolu'ya geçerek şiirleriyle, hitabeleriyle Kurtuluş mücadelesine katkıda bulunmuştur. İnebolu, Ankara, Antalya'dan sonra Adana'ya gelmiş ve burada bir süre kalmıştır. Adana'dan ayrılıp Antalya'ya geçtiğinde şairi çok seven Adanalılar Atatürk'e müracaat ederek onun bir süre daha Adana'da kalmasını istemişler, Atatürk'ün de onayıyla Mehmet Emin dönerek bir süre daha Adana'da kalmıştır. 1920'de Fransızlarla yapılan Ankara anlaşması üzerine Adana kurtulmuş, Mehmet Emin, Adana'da "Dağlılar" adlı hitabesini söylemiştir. Bu hitabe kurtuluşun ilk hitabesi özelliğini taşımaktadır. Makale, Mehmet Emin'in Adana'ya gelişini, hitabesinin kısa bir değerlendirmesini içermekte, söz konusu hitabenin özgün ve tam metninin okuyucuyla buluşturulmasını amaçlamaktadır. Hitabenin tam metnini verdiğimiz için hitabeden yaptığımız alıntılarda sayfa numarası belirtmedik.

ABSTRACT

Çukurova and Adana are a geography that has produced very important artists. Many artists who came to Adana, which is a large and developed province of Turkey, nurtured and developed their art here. In fact, Adana hosted artists who were imprisoned and exiled.

Mehmet Emin Yurdakul went to Anatolia in April 1921 and contributed to the Independence struggle with his poems and speeches. After İnebolu, Ankara and Antalya, he came to Adana and stayed here for a while. When he left Adana and went to Antalya, the people of Adana, who loved the poet very much, applied to Atatürk and asked him to stay in Adana for a while, and with Atatürk's approval, Mehmet Emin returned and stayed in Adana for a while. After the Ankara agreement with the French in 1920, Adana was saved, and Mehmet Emin gave his address called "The Dağlılar" in Adana. This address is the first address of salvation. The article includes a brief evaluation of Mehmet Emin's arrival in Adana, and aims to present the original and full text to the reader.

Keywords

Mehmet Emin, Address of Dağlılar, Adana in the War of Independence, Liberation of Adana.

Atıf/Citation: Aydoğan, B. (2021) "Mehmet Emin Yurdakul'un Adana Günleri ve Dağlılar Hitabesi", *Littera Turca, Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 7/4, 912-924.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Bedri AYDOĞAN, baydogan@cu.edu.tr

GİRİŞ

Çukurova'nın ve Adana'nın bereketli toprakları, bağrından birçok sanatçı doğurmuştur. Burada doğanlar arasında Karacaoğlan, Dadaloğlu, Hayret, Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Demirtaş Ceyhun, Muzaffer İzgü ilk akla gelenlerdir. Bazı önemli sanatçılar ise çeşitli nedenlerle Adana'ya gelip bir süre burada yaşamışlardır. Bazı sanatçılar Adana'da görev yapmışlar ve bu sürede ürünler vermişlerdir. Nurullah Ataç, Arif Nihat Asya burada öğretmen olarak bulunmuşlardır. Adana bazı sanatçıları da sürgün olarak konuk etmiştir. Abdülkadir Meriçboyu, Arif ve Abidin Dino kardeşler, Sevgi Soysal bunlar arasındadır. Bazı sanatçılar ise geçici görevle veya başka nedenlerle Adana'da kalmışlardır. Mehmet Akif, Yahya Kemal ve Mehmet Emin bunlar arasında sayılabilir.

Mehmet Akif, veteriner olarak 1893-96 yılları arasında Edirne ve Anadolu'nun çeşitli yerlerinde görev yapmış ve bir süre Adana'da bulunmuştur. Yirmi yıl çalıştıktan sonra görevinden azledilen müdürünün uğradığı haksızlığa karşı çıkıp istifa etmiştir. Yirmi yıllık görev süresinin ilk yıllarında Adana'da çalışmıştır (Akyüz 1986: 15). Yahya Kemal, 25 Haziran 1925 tarihinde Türkiye-Suriye Tahdid-i Hudut Komisyonu'nda üye olarak (siyasi murahhas, delege) görev yaptığı için Adana'da bulunmuştur. Görev alanı Suriye sınırı (İskenderun, Hatay, Kilis...) olmakla birlikte önce Adana'ya gelip burada çalışmıştır. 18 Ağustos ve 25 Eylül'de buradan raporlar göndermiştir. Bu çalışmalar sonucunda 18 Şubat 1926 tarihinde Fransa'yla Dostluk ve İyi Komşuluk Sözleşmesi imzalanmıştır (Samsakçı 2019). Mehmet Emin Yurdakul ise 1921'de MillîMücadele'ye destek vermek için Anadolu'ya geçmiş, değişik yerleri dolaşmış ve Adana'ya gelmiştir. Bir süre burada kaldıktan sonra Antalya'ya geçmiştir. Mehmet Emin'i çok seven Adanalılar, Atatürk'e başvurarak onun Adana'ya geri dönmesini istemişlerdir. Atatürk'ün Adanalıların bu dileğini kabul etmesi üzerine Mehmet Emin yeniden Adana'ya gelmiştir. Mehmet Akif, Yahya Kemal gibi Mehmet Emin'in de Adana'daki günleri hakkında fazla bilgi ve belge bulunmamaktadır. Mevcut bilgiler sınırlı ve birbirinden aktarmadır.

En yeni tarihli çalışmalardan birinde bu konuda şu bilgiler yer alır:

"Mütarekeden sonra İstanbul'un işgali üzerine, Yusuf Akçura ile İstanbul'dan ayrılarak İnebolu yoluyla Ankara'ya gitti (Nisan 1921). Milli Mücadele bütün şiddetiyle devam ederken halkın moralini yükseltmek amacıyla Samih Rifat'la birlikte konuşmalar yapmak üzere Anadolu'yu dolaştı." (2001: 920)

Dergâh Yayınlarından çıkan *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*'nde Mehmet Emin'in bu dönemi şu satırlarla aktarılır:

"Yusuf Akçura ile birlikte 1921 yılı Nisanında Milli Mücadele'ye katılmak üzere İnebolu yoluyla Ankara'ya geçti. Kendisi İnebolu'da iken Mustafa Kemal'in iltifat dolu telgrafını aldı. Milli Mücadele yıllarında Samih Rifat ile birlikte Anadolu'da (özellikle Antalya, Adana ve İzmir yörelerinde) dolaşarak yaptığı konuşmalarla halkın ve askerinin mücadeleye gücünü artırmaya çalıştı." (1998:613)

Nihat Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*'nde, Mehmet Emin'in şiirlerini yayına hazırlayan Fevziye Abdullah Tansel'in bu kitaptaki incelemesinde bu konuya değinmemişlerdir. Mehmet Emin Yurdakul hakkında kapsamlı bir kitap hazırlayan Fethi Tevetoğlu"Millî şair, cepheden cepheye ve yurdun bir köşesinden diğerine koşarak ordumuza ve halkımıza heyecan ve iman taşıdığı günlerde, (Aydın Kızları), (Vur!), (Ilgaz Dağları), (Metristepe), (Siperlerde), (Dağlılar) ve (Dante'ye) gibi şiir ve yazılarını kaleme almıştı" (1988: 58) demekle

beraber yurdun nerelerinde dolaştığı konusunda bir bilgi vermemiş, ancak “ (...) Samih Rifat Bey gibi arkadaşları ile cephelerde ve cephe gerilerinde şiirleri ve hitabeleriyle askerlerimizin ve halkımızın millî imanını güçlendirmek, artırmak suretiyle vatani ve millî vazifesini yerine getirmeye devam etmiştir.” (1988: 58) cümleleriyle onun Millî Mücadele’ye katkısına işaret etmiştir.

Mehmet Emin, Mustafa Kemal’e cephelerde kazandığı zaferleri kutlayan bir mektup yazmıştır. Başkumandan Mustafa Kemal, bu mektup için teşekkür etmiş ve Mehmet Emin’in “Siperler” makalesini “zevk ve neş’e” ile okuduğunu söylemiştir (Tevetoğlu 1988: 59). Mehmet Emin ile Mustafa Kemal’in ilişkileri kesintisiz olarak sürmüştür.

Mehmet Emin’in Adana’ya ilk gelişi ve bir süre kalışı konusunda daha geniş bilgiyi Kenan Akyüz, Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi’nde vermiştir:

“1921 yılı martında, Yusuf Akçura ile beraber İstanbul’dan ayrılarak, İnebolu yolu ile Anakara’ya geldi (Nisan 1921). Atatürk onu büyük iltifatlarla kabul etmişti. Ankara’da Aydın Kızları isimli manzum eserini bastırıldı (1921). Bir müddet sonra Mehmed Emin, Samih Rifatla beraber, ordunun ve halkın mâneviyatını kuvvetlendirmek için, Anadolu’ya gönderildi. Antalya’da bulunduğu sırada, Adana’nın Fransız kuvvetleri tarafından boşaltılması üzerine, kurtuluşun ilk hitabesini söylemek için, Adana’ya davet edildi ve ‘Dağlılar’ isimli hitabesini verdi (Ekim 1921). Oradan tekrar Antalya’ya döndü. Fakat Adana’lılar, Atatürk’e müracaatla, Mehmet Emin’in Adana’da ikamet ettirilmesini ricâ ettiler. Bunun üzerine Atatürk’ün emri ile, tekrar Adana’ya gelip yerleşti.” (1986: 501-502)

Bir süre daha Adana’da kalan Mehmet Emin cepheye katılmak istemiş ve Atatürk’e başvurmuştur. Bu sırada Büyük Taarruz hazırlıkları yapıldığından Atatürk İzmir’de buluşmalarını söylemiş, Türk ordusunun İzmir’e girişi ve kurtuluştan sonra buluşma gerçekleşmiş, birlikte Ankara’ya dönmüşlerdir. Mehmet Emin milletvekili seçilmiş, bundan sonra ilişkileri Atatürk’ün ölümüne kadar sürmüştür. Atatürk sanatçılardan ve Mehmet Emin’den Cumhuriyet’in, devrimlerin destanını yazmalarını beklemiştir. Mehmet Emin bu konuda çalışmakla birlikte bir büyük destan yazamamıştır.

Dağlılar Hitabesi

“Dağlılar” adlı hitabe Mehmet Emin’in 1928 yılında Arap harfleriyle basılan *Mustafa Kemal* adlı kitabında yer alır. Bu kitabın düzeni, hangi şiir ve nesirlerin yer alacağı konusunda Mehmet Emin bir not hazırlamıştır. Kitaba konulacak malzemeyi ve nereye konulacağını belirtmiştir. Buna göre bu kitapta nazım ve nesir olarak 27 metin ve bir telgrafla bir davetnameye yer vermeyi planlamıştır. Basılan kitapta bu içeriğe tam bağlı kalınmamış; nazım nesir 14 metne yer verilmiş; dolayısıyla düşünülen biçime uyulmamış ve kitap planlanana göre eksik çıkmıştır. Bu metinlerin bir kısmı daha önce başka yerlerde yayımlandığı için bugün elimizdedir. Yalnızca “Dağlılar” hitabesine yazılan iki cevap nutku günümüz okuyucusuna ulaşmamış, yayımlandıkları gazetelerde kalmıştır. Bu nutuklardan Ferit Celal’e ait olanı *Yeni Adana* gazetesinde, Reşit Galip’inki Mersin’de *Doğru Yol* gazetesinde yayımlanmıştır. Biz burada yalnızca “Dağlılar”ın metnini verip kısa bir değerlendirmesini yapacağız. Mondros Mütarekesi’nden sonra adım adım paylaşılan ve işgal edilen Anadolu topraklarını savunmak ve kurtarmak üzere Atatürk Samsun’a çıkarak Kurtuluş mücadelesini başlatmıştır. Atatürk’ün Güney Cephesinden Anadolu’ya dönüşü 31 Ekim 1918’de olmuştur. 30 Ekim’de Yıldırım Orduları grup kumandanlığına atanan Atatürk, 31 Ekim’de Adana’ya gelerek Liman von Sanders’ten komutayı devralmıştır (Toros,2001: 5-6).

İngilizler'in İskenderun'a asker çıkarmaları durumunda ateşle karşılaşacağını belirtmiş ve bu yolda emir vermiştir. İstanbul hükümeti bunları onaylamadığından Yıldırım Orduları karargâhı dağıtılmış, yönetimi devreden Atatürk, Harbiye Nezareti'nde görevlendirilerek İstanbul'a çekilmiştir. Adana'dan 10-11 Kasım 1918'de ayrılmıştır. Atatürk daha sonra vereceği kurtuluş mücadelesini zihninde Adana'da başlattığını "Bende bu vakayii ilk hissi teşebbüsü bu memlekette, bu güzel Adana'da doğmuştur." diyerek daha sonra açıklamıştır.

Mehmet Emin, 1921 yılının Nisan ayında İstanbul'a veda ederek İnebolu üzerinden Ankara'ya geçmiştir. Ankara'dan Antalya'ya oradan da Adana'ya geçmiş, gittiği yerlerde cephelerde, halk içinde nutuklar vererek hitabeler söyleyerek askerinin ve halkın moralini yükseltmiş, işgalin doğurduğu sonuçları anlatmış, halkın yurt savunmasına katkıda bulunmasına çalışmıştır. Bütün bu çabaların sonunda başarı sağlanmış, Ankara Antlaşması gereği Fransızlar işgal ettikleri bölgeleri boşaltmışlardır.

Boşaltma gününe kadar Adana yöresindeki gelişmeleri hatırlamak yerinde olacaktır: Adana için 19 Aralık 1918'de işgal kararı çıkmış, bir gün sonra idare teslim edilmiştir. Sevr'e dayanarak 23 Kasım 1920'de Adana ve çevresinin boşaltılması kararı alınmış, karar protestolarla karşılanmıştır. Fransızlar Mersin Limanı'ndan Adana'ya gelirken beraberlerinde Suriye'den getirdikleri 70 bin Ermeni'yi Adana'ya, 12 binini Dört Yol'a, 8 binini Saimbeyli'ye yerleştirmişlerdir. Antep ve Maraş çevresine de 50 binden fazla Ermeni getirilmiştir (Ener, 1996:11). 20 Kasım 1918'de Klıkya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuştur. 20 Şubat'tan sonra askerî başarılar kazanılmış, 27 Mayıs 1920'de Kar Boğazı'nda Fransız orduları komutanı Menil, esir edilmiştir. Bu olaydan sonra Fransızlar Mersin tarafına çekilirken Kozan ve diğer dağlık bölgeler kurtarılmıştır. 5 Ağustos 1920'de Mustafa Kemal Paşa, Fevzi Bey (Çakmak) ve milletvekilleri Pozantı'ya gelmiş, burayı il hâline getirerek Pozantı Kongresi'ni yapmışlardır. Fransızlar bölgede Kasım 1920 sonlarında ağır yenilgiye uğramıştır. Fransa, TBMM hükümetini resmen tanımak zoruna kalmıştır. Türk-Fransız barış anlaşması, 20 Ekim 1921'de Ankara'da yapılmıştır. 5 Ocak 1922'de ise Fransızlar getirdikleri Ermenileri de alarak Çukurova'dan tamamen çekilmiştir. 5 Ocak 1921'de Adana, Fransızlar tarafından tamamen boşaltılmıştır.

Antlaşmanın yapıldığı 20 Ekim'den hemen sonra Ekim ayı bitmeden Mehmet Emin Adana'ya gelerek "Dağlılar" nutkunu verdi. Bu, Adana'nın kurtuluşunda verilen ilk nutuk oldu. Bu nutuk *Mustafa Kemal* adlı kitap sayesinde bize ulaştı. Bu kitapta Mehmet Emin'in dört şiiri ile on nesri yer alıyor. Şiirler ve nesirlerin hepsi Kurtuluş Savaşına destek amaçlıdır. Mehmet Emin bu eserleriyle halkın, askerinin ve ordunun moralini yükseltmeyi amaçlıyordu. Ülkenin kurtulacağına olan inancını onlara aktarmak, inançlarını güçlendirmek istiyordu. Anadolu'ya geçtikten sonra bulunduğu yerlerde nutuklar vermiştir. Adana'nın kurtuluşunu onaylayan Ankara Antlaşması üzerine "Dağlılar"ı Adana'da söyledi. Adana kurtulmuş, henüz Türkiye kurtulmamıştı; ama halkın kurtuluş inancını büyütmüş, onlara büyük ümit getirmişti. Böylece Adanalıların, Dağlılar'ın (tabii ki Urfa, Maraş ve Antep'li) unutmuyoruz) yaptığını Batı cephesindekiler de yapacak ve sonunda düşman denize dökülecektir.

"Dağlılar" nutku Mehmet Emin'in manzum hikâye biçiminde yazdığı şiirlerindeki benzer bir kurguya sahiptir. Mehmet Emin'in bu tarz şiirlerinde hareket hâlinde (genelde yürüyen ve gözlemleyen) bir kişi vardır. Bu, bazı şiirlerde şairin kendisidir. Yürüyen şair anlatacağı hikâyenin kahramanı ile karşılaşır, onu betimler, sonra onunla

konusur, kim olduğunu ve durumunu sorar, onun derdini anlamaya, anlattırmaya çalışır. Kahraman dertli, yoksul, kaderiyle baş başa bırakılmış Anadolu insanıdır. Çoğu kez de kocasını şehit vermiş, geçinmek için çalışan, çocuğu ve ihtiyaç annesi olan Anadolu kadınıdır. Kadın için üzüdür, sonra toplumun kadın için bir şey yap(a)mayışına içlenir, topluma hitap ederek şiirini sonlandırır. “Dağlılar” nesrinde de bu kurguya bağlı kalır.

Şair, Mersin’in kumsalına çıkmıştır, çok kestirmeden kumsalı betimlerken bir kayanın üzerine dirseğini dayamış Akdeniz’in enginlerine bakan bir kadın görür. Bu kadın, hikâyesinin kahramanlarından biridir. Sanatlı bir dille, pek çok benzetme yaparak kadını betimler. Zayıf çehreli, siyah örtülü kadının “çıplak ve kırmızı ayaklarında yangından ve ölümden kurtulmuş olanların etlerinde görülen yanık bereleri vardı(r)”. Yanına gider, “Kimsin?” diye sorar.

“Saçları keten gibi ağarmış başını yavaş yavaş bana doğru döndürdü; bulutlu bir göğün solgun yıldızları gibi fersiz parlayan gözleriyle yüzüme baktı; düğümlenen boğazından hazan rüzgarlarının iniltisi gibi gelen titrek bir sesle: “Elemin kızıyım; matemim hemşiresiyim; Adana’nın yanan kalbiyim; ağlayan ruhuyum!” der.

Şair kadına gideceği yolu sorar, kadın vahşi ve ıssız yolu gösterir. “Bu yol nereye gider?” diye sorduğunda “Kan ve ateş beldesine!” yanıtını verir ve gözlerini yine Akdeniz’in derinliğine diker. Şair kendisini kan ve ölüm beldesine doğru yanık kokuları ve kemik külleri içinde yürüyen bir cehennem yolcusuna benzetir. Burası “boğazlanan yeni Varşova” “yanan ikinci Kudüs’ün kırmızı ve siyah toprakları”na benzemektedir. Mehmet Emin, medeni denilen sömürgeciğin yaptığı zulümlerin izlerini görür. Gördükleri yanında dinledikleri ve öğrendikleri vardır. Nakledilenlere göre “... bütün Adana dehşetin ve korkunun bir memleketi olmuş”tur. Bunu şu satırlarla ortaya koyar:

“... burada melun çatıların kanlı duvarları arasında kırmızı hakimler işkence ve ölüm hükümlerini vermiş; burada adaleleri kemikleşmiş mezarlıkların kolları büzülmüş; kazmaları kırılmış. Saçları kınalı ölü yıkayıcı kadınlar cenazelerine tenesir bulamamış; pınarların sularını kurutmuş. Burada Seyhan’ın uzun taş köprüsünün on dört gözü kan dalgalarıyla inlemiş; mevta yığınlarıyla dolmuş. Burada kargalar insan gözlerini oymaktan, köpekler insan ciğerlerini yemekten bıkmış. Burada Kahyaoğlu, Camili gibi yüzlerce köyler harabe taşlarından birer büyük tabuta konmuş önlerinde dua edecek bir ağız, ellerini Allah’a kaldıracak bir can kalmamış. Ve bugün Boğa dağlarının eteklerinde, Çukurova’nın yollarında değneklerine ölü kafaları, ayaklarına mabet taşları dolaşan kör dilenciler bu kara günlerin acıklı hikâyelerini dağdan dağa, köyden köye götürüyorlarmış; yanık mersiyelerini ıssız kayalara, ıssız duvarlara okuyorlarmış”.

Genelde tüm ülkede özelde Adana’da bu zulümleri yapanlar sözde uygar ülkelerdir. Bu duruma şaşırır, öfkelenir, adalet ve özgürlük arar. Bu noktada insanlığın tutumunu sorgular ama insanlık bu zulme duyarsızdır.

“Allah’ın hükümetinin arz üzerinde ne zaman kurulacağına, kardeş insanların, kardeş milletlerin hür ve mesut olacakları günün ne zaman geleceğinin cevabını” bulamayan Mehmet Emin beddua edip lanet okuyan bir ihtilalci ve isyankâr olur.

“ bir eli altınla, öbür eli kanla dolu olan muhtekir medeniyetin yüzüne tükür(ür), sahte insanîyetin heykeline bak(ar); gül(er)”

Üzüntüyle, lanetler okuyarak, insanlıktan umudunu kesmiş olarak yürüyüşüne devam eden Mehmet Emin, bu kez ihtiyaç bir adamla karşılaşır. İhtiyar, “Ey yolcu, nerden geliyorsun? Çehren niçin böyle solgun? Kalbinde hangi elemi taşıyorsun?” diye sorar. O kendisini üzen faciaları anlatır. İhtiyar: “Müsterih ol, zulüm cezasını

görmüştür.” deyip “İşte bu adalet gününün kahramanları!” diye yoldan geçen dağlıları gösterir ve onların kahramanca mücadelelerini ve başarılarını anlatır. Böylelikle şair dağlılarla, Adanalılarla tanışır.

Anladım ki: “Gülek'te kara bulut gibi taburları yıldırımlar gibi dağıtan, “Karlıboğaz”da binleri esir alan kırklar bunlardırlar? Ashab-ı Kehf tepesinde hakkının muharebesini eden “fazl” kavgasında vatanına zafer yollarını açan kahramanlar bunlardır; “Mersin” ırmağının akıntılarını değiştiren meçhul azizler bunlardır; “Boğa” dağlarından zaman zaman inilteleri gelen ve avcılarının kemiklerini dişlerinde gezdirdikleri rivayet edilen efsanevi aslanlar bunlardır.

Efsanevi aslanlar diye nitelediği dağlılardan bir gencin betimlemesini yaparak onlara hayran olduğunu söyler. Bu genç tüm dağlıların simgesidir:

“Bunlar içinde bir delikanlı gözüme ilişti. Baktım: Boğa gövdeli, kara kuş bakışlı bir muharip!.. Yanık alını bin fırtına görmüş, bin yıldırımla parçalanmış kaya gibi yaralı; etlerini, kemiklerini gösteren yırtık urbası canavarların keskin tırnaklarıyla kopartılmış gibi parça parça; duruşu celladını öldüren, zindanını yıkan bir kahraman gibi mehabetli; elimde ucu kırılmış bir kılıç var!..”

Dağlılar esarete, zulüme karşı çıkmışlar ve düşmanı alt etmişlerdir. Seyhan Nehri'ne bakar, onu coşkulu, heyecanlı bir şaire benzetir. Sazının altın tellerinden yeni nağmeler yükselmekte tarihin yeni zaferini terennüm etmektedir. Sese doğru gider, dağlılar orada toplanmış, Seyhan'a bakıyor, onun nağmesini dinlemektedir: “Buradakiler, Adana'nın, Çukurova'nın ateşten ve demirden kurtulmuş o çocuklarıydı ki hakkın ve hürriyetin zafer ve şeref gününü selamlamak için her yerden akın akın gelerek buraya toplanmışlardı. Bu aziz günü kutluluyorlardı.”

Bir kayanın üzerine çıkararak oraya akın akın gelen hürriyet kahramanı dağlıları selamlamak isteyen Mehmet Emin, onlar arasında Mersin sahilinde karşılaştığı kadını görür. Bu kadın dağlıların rehberi, bu mücadelenin türkülerini söyleyen önderidir. Bu destanı, bu zaferi kutlamak için söz söylemek görevini üstlenmiştir, ama halkın, dağlıların yazdığı bu destan karşısında kendisini aciz görür, âdeta dilsiz kalır. Kendisine mezarlar ve harabeler üzerinde yükselen bir kapı gösterirler, o kapıya yürür. Kapıyı “eski Roma'nın Teb'in, Persepolis'in, Babil'in kapılarından daha muhteşem”, “Daraların, Sezarların, Sezusterislerin, İskenderlerin zafer arabalarıyla büyük tantanalı alaylarla meşalelerle, şenliklerle girdikleri bütün kapılardan şerefli” bulur. Kapıya yürür; yazılmamış olsa da üzerinde şu satırları görür ve okur:

“Burası hürriyetin diyarıdır; günahkâr vücutlar mukaddes toprakları çiğnemeyeceği gibi buraya da hiçbir harisin ayakları basamaz. Ey hayatın yolcusu! Sen her kim olursan ol bu kapının önünde dur! Burada hırs ve gururunu eski bir zırh, eski bir tolga gibi soyun! Burada kin ve intikamı bir kanlı kılıç bir kanlı mızrak gibi kir ve at! Buraya çıplak bir ruhla, saf bir kalple, Hakk'ın mabedine girer gibi hürmetle gir! Bil ki burada vatan için aşk ve rüyalarına veda etmiş hürriyet için sevgililerinden ayrılmış birçok canlar vardır. Burası bağrıları yanık ninelerin, yüzleri solgun bakirlerin, alil ve ihtiyar babaların öksüz ve yetim çocukların memleketidir. Burası bir hür milletindir, burası Türküdür!”

Mehmet Emin bu kapının önünde kutsal bir mihraba eğilir gibi saygı ve hürmet dolu bir kalp ve ruhla eğilir. Başını kaldırırken aşka, özgürlüğe inanan tüm dünyanın ve insanlığın da aynı duygularla eğildiğini düşünür ve gururlanır; çünkü bu kapı Türk'ün özgürlük kapısıdır. Adana'nın kurtuluşunun yüzüncü yılında bize düşen bu hayal kapıyı gerçek kılmak, Mehmet Emin'in “Dağlılar” hitabesinin son satırlarını buraya yazmak, bu kapının önünde saygı ve minnetle eğilmek, özgürlüğümüzü sağlayanları hiçbir zaman unutmamaktır. Onlar bu cephede, Çukurova topraklarından canlarını verip şehit oldukları için biz bugün hayattayız, varız ve özgürüz.

Ek: Metin

DAĞLILAR

Ferit Celal'e

Mersin'in kumsalına çıktığım zaman çılgın köpüklü dalgaların uluduğu çakılların üstünde, yalçın, yosunlu bir kayanın yanında bir kadın gördüm. O buraya kolunun dirseğini dayamış, gözlerini Akdeniz'in sislerle örtülü enginlerine dikmiş; uzaklara, derinlere bakıyordu.

Siyah örtü altında zayıf çehresi bir katil ve cinayet gecesinin esrar ve günahlarla dolu karanlıklarını taşıyan solgun ay gibiydi; sulara doğru eğilen vücudu büyük bir mezarlığın ölülerine ağlayan loş serviye benziyordu; çıplak ve kırmızı ayaklarında yangından, ölümden kurtulmuş olanların etlerinde görülen yanık bereleri, kan lekeleri vardı; beyaz mermer alını yılanlara, kertenkelelere yuva olmuş harabelerin üstündeki taşları andırıyordu. Yanına gittim: "Kimsin?" dedim.

Saçları keten gibi ağarmış başını yavaş yavaş bana doğru döndürdü; bulutlu bir göğün solgun yıldızları gibi fersiz parlayan gözleriyle yüzüme baktı; düğümlenen boğazından hazan rüzgârlarının iniltisi gibi gelen titrek bir sesle: "Elemin kızımı; matemim hemşiresiyim; Adana'nın yanan kalbiyim; ağlayan ruhuyum!" dedi.

Kendisinden gideceğim yolu sordum.

Gül ve zambakları dökülmüş kara, kuru elini kaldırdı; mağmum bir çöle benzeyen ıssız, vahşi bir yolu gösterdi.

"Burası nereye gider?" dedim.

Durdu; benzi sarardı; yıkılıyor gibi oldu; kendini topladı ve dişlerini gıcırdatarak: "Kan ve ateş beldesine!" dedi; başını çevirdi; tekrar gözlerini baktığı yere dikti.

Kan ve ateş beldesi!.. Ben havasında leş ve yanık kokuları duyduğum, kemiklerle, küllerle dolu topraklarını çiğnediğim bu ölüm ve matem yollarında bir cehennem yolcusu gibi yürümeye başladım; akbabalardan başka hiçbir kuşun kanadını görmediğim, sam yellerinden başka hiçbir rüzgârın nefesini duymadığım bir kül renkli semanın altında ilerledim ve kendimi bir boğazlanan yeni Varşova'nın, bir yanan ikinci Kudüs'ün kırmızı ve siyah toprakları üzerinde buldum.

Burada taunlar gibi geçtikleri yerlere mezarlardan başka bir şey bırakmayanların izlerini gördüm; burada deniz, deniz kanlarla süt emen çocukların, ihtiyarların boğulduğu girdapları gördüm; burada karayılanlar gibi demir kırbaçların, çarmlılara gerilmiş çıplak vücutları ısırıldığı yerleri gördüm; burada tepe, tepe küllerle mabetlerin, beldelerin gömüldüğü uçurumları gördüm; burada o viran bağları gördüm ki siyah çardaklarına asılmış memeler, takılmış ciğerler şarap kadehlerine, şehvet rakslarına isyan eden bakirlerinmiş; o ıssız ovaları gördüğüm dikenli topraklarında katılmış beyinler, pıhtılaşmış kanlar, boyunduruklara alınlarını, zincirlere kollarını uzatmayan delikanlılarınmış; o gözyaşı vadilerini gördüm ki kurumuş söğütlerinin altında ağlayan gölgeler sevgililerini bekleyen nişanlıların, yavrularını arayan ninelerinmiş; ve o matem dağlarını gördüm ki izbe yollarından, karanlık uçurumlarından gelen sesler serseri çocukların, mecnun âşıklarınmış!...

Bana öyle naklettiler ki bütün Adana dehşetin ve korkunun bir memleketi olmuş; burada melun çatıların kanlı duvarları arasında kırmızı hâkimler işkence ve ölüm hükümlerini vermiş; burada adaleleri kemikleşmiş mezarlıkların kolları büzülmüş; kazmaları kırılmış. Saçları kınalı ölü yıkayıcı kadınlar cenazelerine tenesir bulamamış; pınarların sularını kurutmuş. Burada Seyhan'ın uzun taş köprüsünün on dört gözü kan dalgalarıyla inlemiş; mevta yığınlarıyla dolmuş. Burada kargalar insan gözlerini oymaktan, köpekler insan ciğerlerini yemekten bıkmış. Burada Kahyaoğlu, Camili gibi yüzlerce köyler harabe taşlarından birer büyük tabuta konmuş önlerinde dua edecek bir ağız, ellerini Allah'a kaldıracak bir can kalmamış. Ve bugün Boğa Dağları'nın eteklerinde, Çukurova'nın yollarında değneklerine ölü kafaları, ayaklarına mabet taşları dolaşan kör dilenciler bu kara günlerin acıklı hikâyelerini dağdan dağa, köyden köye götürüyorlarmış; yanık mersiyelerini ıssız kayalara, ıssız duvarlara okuyorlarmış.

Ben bunların önünde göklere, yerlere, insanlara baktım. Nur ve hayat veren güneşlerin, yıldızların altında, ilahi nağmelerle bal kokularıyla dolu ormanların bağrılarında bu elem ve matemlerin neden haykırdığını sordum: "Bu ellerini ısıtmak için memleketleri yangınlara verenler, bu dudaklarının ateşlerini söndürmek için insanların kanlarını içenler, bu ruhların aşk ve rüyalarını öldürenler, bu kalplerin ümit ve saadetlerini yağma edenler ne zamana kadar bu cinayetleri işleyecekler?" dedim. "İnsanlar neden hâlâ cellatlar ve kurbanlar diye ayrılıyorlar? Hangi Allah bunları böyle yaratmış? Hangi el bunların alınlarına bu mukadderatı yazmış? Hırs ve kini hangi peygamberin dudakları söylemiş? Tahakküm ve gururu hangi mukaddes kitap getirmiş?... " diye haykırdım. Eski ve yeni dünyalara ellerimi uzattım; kemerlerinin üstünde: "adalet" yazılı kapıları çaldım; insanların haklarını arayanları izledim; meclislerin, kürsülerin önlerine dikildim: "Zincir ve satır dövenler için neden susuyorsunuz? Niçin bir şey yapmıyorsunuz? Acaba bunların mazlumları başka kurbanlardan, bu kurbanların mezarları başka çukurlardan daha az mıdır? Bu günahkârları tarihin ve Allah'ın yarınki mahkemelerine, uzak hükümlerine bırakmak niçin? Bu cinayetlere karşı bugün beşeriyetin bir vazifesi, bir adaleti yok mudur?" diye sual ettim. Hürriyetin bütün beldelerini dolaştım; bütün inkılâpçı milletlerin arasında bulundum; yüksek alınlara büyük ruhlara döndüm; kendilerinden peygamberler, şairlerin dudaklarında, esirlerin, mazlumların hayallerinde dolaşan Allah'ın hükümetinin arz üzerinde ne zaman kurulacağını, kardeş insanların, kardeş milletlerin hür ve mesut olacakları günün ne zaman geleceğinin cevabını istedim.

Lakin ne yazık ki hiçbir yerden bir ses duymadım; hiçbir kimseden bir cevap alamadım; damarları, ciğerleri vahşî bir kanla gerilmiş, etleri, sinirleri cehennemi ateşlerle tutuşmuş bir serkeş oldum; bir ihtilalci oldum. Ağzım lanet ve beddualarla dolu olduğu halde her şeye isyan ettim:

Bu facialara karşı eriyip akmadıkları için, günahkâr başlara ateşlerini, çeliklerini yağdırmadıkları için üstümde parlayan güneşleri, kıvılcımlanan yıldızları mücrim buldum: "Sönünüz!" diye haykırdım. Bu zulümleri şafaksız gecelerinin içinde görmeyen körlere haset ettim; gözlerimi tırnaklarımla oyup çıkardım, çehremde ölü kafalarının karanlık çukurlarını bulmak istedim. Bu cinayetlerin önünde sustukları için bütün dünyalara haykırmadıkları için yolunda yükselen sesleri, söyleyen dilleri hain buldum: "Boğulunuz!" diye bağırdım. Bu vahşetleri mezar taşlarının altında işitmeyen ölüleri kiskandım; kulaklarıma kurşun akıtmak, sağır ve cansız

olmak istedim; beni doğuran güne, bana zehir dolu bakır tasını uzatan hayata, mihrabı bir darağacı, beşiği bir mezar yapan Allahsız ve vicdansız asra, hakkı beyaz başlı bir aziz gibi taşlara gömen, hürriyeti bir esir kadın gibi zincirlere vuran zalim beşere lanet ettim; beni birer fahişe gibi aldatan düzgünlü beldeleri, yıldızlı kubbeleri tahkir eyledim; bana birer yalancı peygamber gibi münafıklık eden âlimleri, feylesofları birer şeytan gibi yanımdan kovdum. Bütün kürsülere, minberlere tekme vurdum; bütün kitapları birer kanlı ve yağlı paçavra gibi çiğnedim. Yanan, yıkılan, kanla, külle dolu olan harabelerin üstüne çıktım; can evlerinden dışarıya uğramış gazapla bakan kırılmaz gözlerin, otuz iki dişlerini birden gösteren feryat dolu açık ağızları, saçları dikilmiş, iğneler, dikenler gibi sivrilmiş başları, deşilmiş, bağırsakları fırlamış karınların yanına gittim; mezarların topraklarından mızrakları gibi dikilen kolların, avuçları açılmış küçük ve beyaz ellerin; pençeleri gerilmiş esmer ve nasırlı ellerin; tırnakları uzamış, keskinleşmiş ince ve narin ellerin; kemikleri yumrulmuş büyük ve kalın ellerin önlerinde durdum. Bu kurbanları kör, haris dünyaya ve onun mazlumlarını zünnâriyle boğan bir papaz gibi hilekâr ve kâtil nesline gösterdim; bir eli altınla, öbür eli kanla dolu olan muhtekir medeniyetin yüzüne tükürdüm; sahte insaniyetin heykeline baktım; güldüm, yangın harabelerinden bir avuç kül aldım, başına serptim; kanları kurumamış mezarlardan bir güçle çamur aldım, yüzünü sıvadım; baktım: Sırtlana benzedi: “İşte senin asıl heykelin budur!..” dedim.

Artık buradan kaçmak istedim. Sanki bu cinayetleri işleyen benmişim gibi, Habil'i öldüren Kabil gibi vicdanın kovaladığı günahkâr gibi, ayaklarına rüzgârların kanatlarını bağlayan mücrim gibi hızlı hızlı yürümeye başladım. Dağlar aştım, dereler geçtim; her yerde aynı gökten, aynı topraktan, aynı yoldan, aynı sahneden başka bir şey göremedim.

Değneğime dayanarak başım önümde yürüyordum; birdenbire içimden bir irkilme duydum; sanki alnım taşlara çarpacak, vücudum uçurumlara yuvarlanacak imiş gibi geriye çekildim. Başımı kaldırdım; karşımda bir tepe üstünde bir karaltı gördüm. Bunu ihtiyarlayan, matemlerle dolu olan karanlık gözlerimle seçemedim. Kuvvetli adımlarla yürüdüm; yaklaştım, baktım: Bir ihtiyar yolcu akça ağacından budaklı esasına dayanarak geliyor. Yanıma doğru ilerledi bir engin gece gibi esrar dolu gözlerini benim hüznün ve melalin gölgeleri çökmüş gözlerimin içine dikti. Mustarip kalpleri tanıyan ilahi bir ruhla, azizlerin seslerine benzeyen titrek bir sada ile bana: “Ey yolcu, nerden geliyorsun? Çehren niçin böyle solgun? Kalbinde hangi eleme taşıyorsun?” dedi.

Ben ona beni mükedder eden faciaları anlattım. Dinledi. Sakin içinden gelen inşirahı anlatan bir tavır ve ahenkle: “Müsterih ol, zulüm cezasını görmüştür.” dedi. “İşte bu adalet gününün kahramanları!” diye yoldan geçen dağlıları gösterdi. Ve bana üç felaket ve ölüm yılının acıklı hikâyelerini, uzun destanlarını anlattı: aziz mezarların üstlerinde mukaddes yeminlerle edilen ahd ü peymanlar çiğnedikten sonra bu kahramanların o zalim zincir ve satırlara karşı kırık kılıçlarıyla, kör oraklarıyla, çıplak elleriyle, yaralı kollarıyla nasıl cenkler ettiklerini nakleydi. Bana bunların su yerine kanlarını yaladığı, ekme yerine etlerini ısırıldığı o kara saatlerde aziz hemşirelerinin nasıl merhamet çeşmelerinden su, muhabbet topraklarından ekme yetiştirdiklerini, yanan dudaklara bozulmuş bağırsaklara nasıl can getirdiklerini hikâye eyledi.

Anladım ki: “Gülek'te kara bulut gibi taburları yıldırımlar gibi dağıtan, “Karlıboğaz”da binleri esir alan kırklar bunlardırlar? Ashab-ı Kehf tepesinde hakkının muharebesini eden “fazl” kavgasında vatanına zafer yollarını açan kahramanlar bunlardır; “Mersin” ırmağının akıntılarını değiştiren meçhul azizler bunlardır; “Boğa” Dağları'ndan zaman zaman inilteleri gelen ve avcılarının kemiklerini dişlerinde gezdirdikleri rivayet edilen efsanevi aslanlar bunlardır.

Bunlar içinde bir delikanlı gözüme ilişti. Baktım: Boğa gövdeli, karakuş bakışlı bir muharip!.. Yanık alını bin fırtına görmüş, bin yıldırımla parçalanmış kaya gibi yaralı; etlerini, kemiklerini gösteren yırtık urbası canavarların keskin tırnaklarıyla kopartılmış gibi parça parça; duruşu celladını öldüren, zindanını yıkan bir kahraman gibi mehabetli; elimde ucu kırılmış bir kılıç var!..

Hayran oldum. Her yeri bu kahraman delikanlı ile arkadaşlarının hayalleriyle dolu görmeye başladım.

Dağlara baktığım zaman bunların çehrelerini görüyordum. Ufukları dinlediğim zaman bunların seslerini işitiyordum. Her kayanın üstünde semaya dikilen, ebediyetle konuşuyor gibi duran başlar bunların alınlarıydı; her ovanın önünde ileriye doğru uzanan ve dünyanın mağrur alnını kırmak için kalkmış gibi görünen eller bunların yumruklarıydı. Bütün yüksek tepelerden, uzak sahillerden akisli mağaraların inilteleri gibi bunların sayhaları geliyordu. Bütün kartalların uçtuğu, fırtınaların haykırdığı yerlerden gelen sesler bana bunların: “Satır ve zincir bunlar kime? Bize mi?.. Bu kollara mı? Dünya muhasarasını yapan biz mi vazifemizden boğulacağız? Biz mi kılıç tutan bileklerimiz zincirlere uzatacağız? Biz mi tarihin sürgünü, dünyanın serserisi olacağız?” diye bunların haykırışları duyuyordu.

Bu sırada “Seyhan'a baktım: bu ihtiyar nehri tufandan evvel doğan bir layemut şairin vecd ve heyecanı içinde gördüm. Bunun da ilahi parmaklarla çaldığı sazının altın tellerinden yeni nağmeler yükseliyordu, dünyanın tanıdığı ilahi sesle bir yeni tarihin yeni zaferini terennüm ediyordu.

Bu sese doğru gittim; burada birçok dağlılar vardı; muharipler vardı; kadın erkek, çocuk, ihtiyar birçok insanlar meydanı çemberlemişlerdi. Sanki şiir ve sanatının yeni bir sihir ve füsununu dinliyorlarmış gibi hepsinin gözleri Seyhan'daydı. Buradakiler, Adana'nın, Çukurova'nın ateşten ve demirden kurtulmuş o çocuklarıydı ki hakkın ve hürriyetin zafer ve şeref gününü selamlamak için her yerden akın akın gelerek buraya toplanmışlardı. Bu aziz günü kutluyorlardı.

Bu ilahi hayal benim ruhumun gecelerini, ifritlerini altın asasıyla, altın kargısıyla öldüren bir güneş oldu ve fikrimde doğan yeni şafaklar bu ölen gecenin, bu ölen ifritlerin kanı idi.

Bunun önünde ben karanlıktan aydınlığa çıktım; kendimi yeni ruhun yeni bir nura, yeni bir rüyaya doğru uçuşu, yeni insanın yeni bir mefkûre yolunda yeni bir fethe doğru yürüyüşü huzurunda buldum. Kalplerin çeliklerden, aşkların ateşlerden daha kuvvetli olduğunu anladım. Ebedi zaferlerin siyah harabeler, kırmızı mezarlar üstlerinden felaket ve ölümlere karşı: “Hak” diye haykıranlara mukadder olduğuna bir kere daha inandım. İnandım ki bu başlayan dünyada yüzlerine kapanan tunç ve demir kapılarını baltalarıyla yıkan, boğazlarının işittiremediği davalarını kılıçlarının ağızlarına söyleten muharipler var; inandım ki bu yeni devirde alınları ve ruhları ayaklarının altında görmek isteyen yalancı mabutları çekiçler gibi sert ve ağır yumruklarıyla taş putlar

gibi kırıp yerlere geçiren kahramanlar var; inandım ki bu yeni nesillerin içinde hırs ve gururların satır ve zincirlerini yakıp eritmek için bir dünya yangını tutuşturabilecek, kırmızı bayraklı «*خدا*»¹ ların önünde hürriyet türkleriyle gökleri dolduracak ihtilalin çocukları var; inandım ki bu yeni güneşlerin altında, peygamberlerin ateşleriyle gelenlerin dudaklarından söylenmeye cesaret edilemeyen en korkunç kelimelerin bal şerbetleri gibi içmiş ve başlarından yeni fırtına havası getiren asrın rüzgarı geçerek saçları gibi fikirleri de dalgalanmış yeni insanlar var.

Bu mucize önünde benim serkeş, asi ruhum küçüldü ve eğildi; eski dünyanın surları üstünde Baltazar'ın Babil duvarlarında okuduğu ateşten kalpleri gördüm. Büyük vakalara büyük inkılaplara alamet olmak üzere ateşleri sönen "Delf" mabedinin karanlıkları gibi siyah gecelerin derinliklerinde esrarlı sesler duydum. Karşımda yeni müncilerin asalarıyla gösterdikleri yeni dünyaların altın kapılarını ve aşk mabetlerini buldum; kaybettiği cennete kavuşacak bir adam gibi sevindim.

Arzın elem ve matem yollarından gelen ben, ayaklarının tozlarında bin harabenin külünü, bin mezarın kanını taşıyan ben, sırtında yarım asrın ağır kurşun yükünü götüren ve acı mukadderatın mağmum ve ihtiyar yolcusu olan ben kendimde yirmi yaşın kuvvetini duydum; ak saçlarının üstünde bir yeni sabahın altın tellerini gördüm. Viran kalbimin içinde harabelerin üstünde biten taze çiçekler gibi yeni emeller, canlı alevler topladım. Çığnediğim yeri tarihin yeni bir şahikası gibi yüksek buldum. Burada geçmişleri gören, geleceklere bakan bir kayanın üstüne yükseldim. Buraya gelen, toplanan hürriyet kahramanlarını selamlamak istedim. Baktım: O siyahlar giyinmiş aziz kadın da gelmiş, ayakta duruyor. İlkin bu aziz kadını selamlamak, sonra ötekilere hürmetlerimi sunmak istedim. Zira bu elemin kızı, bu matem hemşiresi imiş ki hürriyetin kahramanı olan o dağlıların kalplerine heyecan ve isyanların kıvılcımlarını koymuş, damarlarını yangınlarla tutuşturmuş, ciğerlerine kasırgaları üflemiş, ellerine hürriyetin kılıcını vermiş ve ayaklarına ümidin yeşil ve zaferin kırmızı yollarını açarak: "Yürüyünüz!" demiş!

Bu alevden saçlı ihtilalci kadının her tepenin üstünden her uçurumun önünden türküsünün seslerini işitenler var: Alevden bayrağının, alevden saçlarının dalgalarını görenler var diyorlar ki: Onun saçları pek yakında ağarmış, bu aklar, yanan başın alevleri söndükten sonra üstüne çöken küllermiş.

Ben bu aziz ruhlara selam ve hürmetimi sunmak, şiirlerimi terennüm etmek için sazımı elime aldım, göğün alevlerle tutuşan kubbelerinden kalbim için ateş istedim, arzın defne dallarıyla, bayraklarla donanan yüksek kapılarından alnım için gurur istedim; Ormanların nefhalarından ciğerlerim için nefes istedim; denizlerin dalgalarından dudaklarım için nefha istedim. Lakin kendimi dağların keçi çobanlarından daha aciz gördüm ve ellerimin içindeki sazı adi bir tahta parçası kadar samit buldum.

En büyük şairlere gittim; onların altın rübablarından destanlar, kasideler dilendim; hepsi bana benim gibi aynı mucize önünde kalan bir şairin sözlerini söylediler: "Bu büyüklüğün önünde susmaktan başka bir şey yapılamaz; bunu yalnız dua halinde bulunan sade ve aziz ihtiyarların, sade ve aziz kadınların mütevazı sesleri ve gözyaşları

¹ Bu kelime okunamadı.

söyleyebilir.” dediler. Başka sanatkârlar aradım; bunlar da bana ötekilerin söylediklerini başka bir yolda tekrar ettiler: “Bu alınları bu ruhları kimin eli, hangi heykeltıraşın çekici yontabilir? Hem buna ne hacet!.. Onlar kendi heykellerini kendileri yonttular; kendi sütunlarını kendileri diktiler” diye cevap verdiler ve bana mezarların, harabelerin üstlerinde yükselmiş bir kapıyı, bir zafer kapısını gösterdiler.

Kapıya doğru gittim; bunu eski Roma'nın Teb'in, Persepolis'in, Babil'in yüksek kemerlerinden muhteşem buldum. Daraların, Sezarların, Sezostrişlerin, İskenderlerin zafer arabalarıyla büyük tantanalı alaylarla meşalelerle, şenliklerle girdikleri bütün kapılardan şerefli buldum; bu kapının üzerinde bütün panteonların, dikili taşların, tunç levhaların, mermer levhaların duvarların üstlerinde yazılı kitabelerden daha ilahi yazılar gördüm; bunlar beşeriyetin ihtiraslarla dolu gözlerine peygamberlerin mukaddes kitaplarla getirdikleri hikmetler gibi şu aziz satırları okutuyordu: “Burası hürriyetin diyarıdır; günahkâr vücutlar mukaddes toprakları çiğnemeyeceği gibi buraya da hiçbir harisin ayakları basamaz. Ey hayatın yolcusu! Sen her kim olursan ol bu kapının önünde dur! Burada hırs ve gururunu eski bir zırh, eski bir tolga gibi soyun! Burada kin ve intikamı bir kanlı kılıç bir kanlı mızrak gibi kır ve at! Buraya çıplak bir ruhla, saf bir kalple, Hakk'ın mabedine girer gibi hürmetle gir! Bil ki burada vatan için aşk ve rüyalarına veda etmiş hürriyet için sevgililerinden ayrılmış birçok canlar vardır. Burası bağrıları yanık ninelerin, yüzleri solgun bakırlerin, alil ve ihtiyar babaların öksüz ve yetim çocukların memleketidir. Burası bir hür milletindir, burası Türk'ündür!”

Ben bu kapının önünde tarihin kapıları, Allah'ın ebediyet kapıları önünde bulunuyormuşum gibi hürmet dolu bir kalple, hürmet dolu bir ruhla durdum; mukaddes bir mihraba eğiliyor gibi beyaz başımla, beyaz alnımla eğildim. Başımı kaldırırken baktım ki benim eğildiğim yere aşkın ve hürriyetin bütün milletleri de eğiliyor; bütün dünya ve bütün beşeriyet de eğiliyor; mağrur oldum; alnımı yükselmiş buldum; göklere dokunuyormuş gibi hissettim. Artık burada benim başım etten ve kemikten değildi; Yükselen ruhumdu. Burada benim ay ve yıldızlarla haleli alnımda altın taçtan daha değerli bir şey vardı: bu benim hürriyetimdi! ...

KAYNAKÇA

- Akyüz, Kenan (1986, 4. b.), *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi (1860-1923)*. İstanbul: İnkilâp Kitabevi.
- Banarlı, Nihat Sami (1948, 1.b.).*Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. 2 Cilt, Yedigün Neşriyat.
- Ener, Kasım (1996), *ÇukurovaKurtuluş Savaşı'nda Adana Cephesi*, Kültür Bakanlığı, Ankara.
- Samsakçı, Mehmet (2019).“Yahya Kemal'in 1925 Türkiye-Suriye Tahdid-i Hudut Komisyonu Üyeliği ve Bu Vazife Dolayısıyla Ankara'ya Gönderdiği Raporlar”. FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi 14: 81-99.
- Tansel, Fevziye Abdullah (1989,2.b).*Mehmet Emin Yurdakul'un Eserleri I – Şiirler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi* (2001). 2 Cilt. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Tevetoğlu, Fethi (1988). *Mehmet Emin Yurdakul*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Toros, taha (2001), *Kurtuluş Savaşı'nda Çukurova*, Kültür Bakanlığı, Ankara.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* (1998).Cilt 8. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Yurdakul, Mehmet Emin (1928). *Mustafa Kemal*. İstanbul: Ahmed İhsan Matbaası.